

"Почнувајќи од почетокот на XV век па сè до средината на XVI век Охридската архиепископија имала најголема дијацеца. Таа управувала со најголема територија, која се протегала во Романија, дури и во Италија имала епархии итн.", истакнува проф. д-р Јован Белчовски.

"На картата се претставени 300 објекти, кои се издвоени како поважни цркви и манастири на МПЦ во Р Македонија, иако од искуството кое го имам во конципирањето и во набљудувањето на картите, бројот на овие свети места и објекти сигурно се повеќе од 2.000 низ сите населени места во земјава и на други простори", вели проф. д-р Благоја Маркоски од Институтот за географија.

ПРОМОТОРИТЕ НА КАРТАТА- ПРОФЕСОРИТЕ БЕЛЧОВСКИ, ГРОЗДАНОВСКИ И МАРКОСКИ

ЦАРЕВИТЕ И О "СРАМНИЛЕ СО НА ОХРИДСКАТ

Пишува: Кокан СТОЈЧЕВ

Неодамна беше промовирана Картата на поважни цркви и манастири во Македонија. Оваа Карта претставува прв картографски приказ на најважните цркви и манастири на Македонската православна црква во земјава.

"Картите се значајна работа. За карти и за граници се воделе војни. За карти и за граници паѓале царства. За карти и за граници се менувале цркви, се оттуѓувале поглаварства, или доаѓале нови. Со оваа наша и необична карта прв пат МПЦ има својата географија на географска карта. Прв пат МПЦ ја има својата црковна и картографска положба на црквите, кои се евидентирани според епархиите во татковината. Ова дело го работевме повеќе од една година, заедно со луѓе кои се професионалци во картографското работење", истакна проф. д-р Ратомир Гроздановски, декан на Православниот богословски факултет "Св. Климент Охридски", кој е и носител на проектот.

ПОЧЕТОЦИ НА ХРИСТИЈАНСТВОТО

"Се работи за издавање на прва географска карта на епархиите на денешната МПЦ со црквите и со манастирите, но во моето блиц излагање - потенцира проф. д-р Јован Белчовски - ќе ве запознаам со тоа како ова прашање било во историјата. Како се движела големината на територијата, односно Црквата ова термилолошки го нарекува дијацецата на Охридската архиепископија низ историјата и бројот на епархиите со кои таа управувала. Ова прашање е претставено со карти за да се види до каде управувала Охридската архиепископија. Тие карти ќе сведочат до крајот на светот. Во еден мој напис за корелациите меѓу Охридската архиепископија и МПЦ укажав дека често погрешно се употребуваат термините дека Македонската православна црква е наследничка на Охридската архиепископија. Имено,

постои трет термин, кој треба да се употребува - **Македонската православна црква е идентична со Охридската архиепископија**", истакнува проф. Белчовски од Богословскиот факултет во Скопје.

Во излагањето тој се осврнa на појавувањето на христијанството во Македонија, кое по Божја волја се појавило во 51 година.

"Во Библијата се сретнуваат податоци каде се спомнува: 'Бог се јави и му рече на апостол Павле - се јави човек да оди во Македонија'. Така и се случи, апостол Павле бил во Филипи, во Солун, не е исклучено дека бил и во Дојран. Тој го посеал првото семе и ги организирал првите црковни општини на нашата почва. За време на првите три века христијанството било проширувано на тогаш познатите континенти - Европа, Азија и Африка. Но, сепак сè уште биле силни многубоштвото и политеизмот. Четвртиот век бил златен век за христијанството и за христијанската книжевност. Токму при крајот на овој век и на почетокот на V век, христи-

јанството сосема го потиснало политезмот. Во IV век, во Македонија веќе имало големи црковни центри, Солунската архиепископија, потоа Стоби, Бургала, Скупи, Линкестис итн. Не смееме да ја пропуштиме и најпознатата црква во епохата од VI век, а тоа е црквата 'Јустинијана Прима', која нејзиниот творец успеал да ја стави на трето место по ранг веднаш по постојните цркви, Рим и Цариград. За нејзина среќа, неа не ја сметале за државна творба, а ја признале на Петтиот Вселенски собор во 553 г. Оваа придобивка и нејзиниот авторитет ја исползувале охридските архиепископи во борбата за самостојност на својата Црква. Од страна на Рим и на Константинопол таа била изложена на големи опасности. Очите на двата центра секогаш биле свртени кон Балканот. Сепак, од повеќе причини, во кои сега нема да навлегувам, не смееме да кажеме дека Охридската архиепископија е идентична со 'Јустинијана Прима', туку таа ги ползува сите традиции на црквата 'Јустинијана'. Многу значаен век за ширењето на христијанството во Ма-

ка е ставена и дејноста на Св. Кирил и Св. Методиј, кои многу придонесуваат за создавањето на првата македонско-словенска азбука за да може словото Божјо да се шири на разбирлив јазик. Но, од црковен аспект, темелите на МПЦ ги удриле Св. Климент и Св. Наум. Што за нив е најбитно? Св. Климент и, пред сè, Св. Наум се создавачи на првиот македонски учителски свештенички кадар. Во 893 г. Св. Климент станал епископ на првата македонска епархија, во која се богослужело на црковнословенски јазик. Тој не е прв македонски епископ, но во епархијата официјално се служело на македонски црковнословенски јазик. Тука е нивната величина, а за Св. Наум треба да кажеме и дека е основоположник на монаштвото на овие простори. Во јануари 976 г. била создадена Самуиловата држава. Во неговата држава бил изграден принципот самостојна држава да има самостојна црковна организација. Тогаш била формирана и Преспанско-охридската архиепископија, со седиште на островот Ахил, на езерото Мала Преспа кое, за

ОБИДИ ЗА УРИВАЊЕ

Самуиловата држава врвот го достигнала во 1000 година, при крајот на X век.

"Тогаш картите на Црквата се движеле според големината на државата. Во 1000 година е најголема и дијазезата, односно територијата со која управувала Охридската архиепископија, чие седиште веќе било пренесено во Охрид. На северозапад, таа се движела северозападно од Бања Лука, на исток е до Црно Море, на север до Варна, а на југ до Крф итн. Науката знае дека тогаш Црквата управувала со 22 епархиски центра, но познато е дека во 1018 г. таа држава пропаднала. По падот на Самуиловата држава, во 1018 г. Црквата веќе немала 22 епархии, туку 18. Од таа територија отпаднала североисточна Бугарија. Василиј II, победникот, веднаш го регулирал статусот на Охридската архиепископија. Во 1019 г. тој издал една повелба со која ѝ ги гарантирал сите права, каде точно биле наведени гра-

ДРОДНИЦИТЕ НЕ ЈА ЗЕМЈА" ВЕЛИЧИНАТА А АРХИЕПИСКОПИЈА

"На Картата можеме да ги видиме поистакнатите цркви и манастири во Македонија. Велиме поистакнати, бидејќи на-шава земја е ризница на свети места, со изградени и со многу урнати храмови. Во конкретниов случај станува збор за Карта за просторна разместеност на црквите и на манастирите на територијата на Република Македонија. Картата е изработена во размер 1:300.000. Таа се состои од две глобални целини, класифицирани како општогеографска основа и тематска содржина", вели проф. Благоја Маркоски.

кедонија е IX век. Во 864 г. е издаден државен декрет, со кој се наредува дека целото население треба да се покрсти. Таа година христијанизацијата е при крај, но не е завршена. Неа ја завршиле нашите просветители Св. Климент и Св. Наум, и како што може да се забележи христијанизацијата на овие простори станува продолжителен процес, кој почнува од 51 г. сè до крајот на IX век, односно до почетокот на X век. Имено, ту-

жал, е во Грција. Тоа е втората престолнина на Самуил и тука е седиштето на првата црква, која содржи историски црковен развој - митрополитански систем. Оваа црква е чиста архиепископија за во Охрид таа да биде прогласена и за Патријаршија. Таа црква развивала богат духовен живот", истакнува Белчовски, кој додаде дека тој повеќе ќе се концентрира на териториите со кои управувала Црквата создадена од втората половина на X век.

ниците на Охридската архиепископија и епархиите кои ѝ биле доделени. Со Повелбата од 1019 г. ѝ биле дадени 17 епархии, кои се затекнале при падот на Самуиловата држава. Архиепископот веднаш се жалел и во 1020 г. добил друга Повелба, со која ѝ се доделиле уште 13 епархии, со што Охридската архиепископија тогаш управувала со 30 епархии. Со оваа Повелба Црквата излегувала на Црно Море, но не и до Бања Лука. Границата одела по реката Дрина, каде била вклучена и Сремската епархија. Во 1025 година Архиепископот на Охридската архиепископија успеал да се избори да му се доделат уште 3 епархии. Тука треба да напоменам дека во XX век се појавија двајца научници, Стјепан Антоњак и Љубинковиќ, кои тврдеа дека овие повелби се фалсификат и сè ова што го зборуваме не важи. Проф. Антоњак дури и се обидуваше на едно предавање на Оксфордскиот универзитет да истакне дека тие повелби се фалсификувани во канцеларијата на Михајло VIII Палеолог, во 1272 г. Но, ова

"МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА Е ИДЕНТИЧНА СО ОХРИДСКАТА АРХИЕПИСКОПИЈА", ИСТАКНУВА ПРОФЕСОР БЕЛЧОВСКИ ОД БОГОСЛОВСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

гледите остана осамено, проф. Антољак се жалеше дека во Германија не сакале да му ги печатат овие тврдења. Тврдењето остана осамено и неприфатено од научниците. Меѓутоа, ако се земе предвид и друга варијанта во која, ете тие повелби наводно и да биле фалсификат, сепак во тој случај територијата со која управувала Охридската архиепископија е создадена врз административната област во византиската држава,

чие седиште било во Скопје, а капетанатот исто бил во Скопје. Тој ја држел цела Албанија, Северна Грција, денешна Софија, а на капетанатот му припаѓал дури и Белград. Во тој случај, Охридската архиепископија се протежала само на територијата на тој капетанат. По смртта на Василиј II, во 1025 г., и по смртта на првиот охридски архиепископ од византискиот период, Јован, од 1037 г., за жал, не се почитувал Струмичкиот договор, со кој била предадена Самуиловата држава. По смртта на Василиј II се намалила дијацезата на Охридската архиепископија. При крајот на XI век има два списка на епархии на Охридската архиепископија. И двата документа се совлаѓаат. На почетокот на XII век таа имала 24 епархии, кои се задржале во овој век. Кон крајот на XII век, 1185/87 г. било создадено Второто бугарско царство. Тие ја создале Трновската архиепископија и епархиите со кои управувала Охридската архиепископија ги зела Трновската црква. Од 24 епархии во 1185/87 г. таа останала само со 15 епархии", излага Белчовски.

НАЈГОЛЕМА ДИЈАЦЕЗА

На почетокот на XIII век има новитет - создавањето на СПЦ.

"Создавањето на СПЦ нормално довел до формирање на средновековна Србија, при што територијата била под управа на Српската црква. Со ова епар-

хиите на Охридската архиепископија биле намалени на 11 епархии. XII век бил век на големи потреси, а оваа состојба се задржала до XIV век, бидејќи територијата на Македонија била освоена од српската средновековна држава. Од 1334 г. до 1344 г. Охридската архиепископија била сведена на 11 епархии, всушност нормално функционираше само три. Тоа е епохата на цар Душан Силни. На почетокот на османлиските освојувања, 1394 г. се смета за година кога Отоманската империја ја приклучила Македонија кон себе. Почнувајќи од почетокот на XV век па сè до средината на XVI век Охридската архиепископија имала најголема дијацеза. Таа управувала со најголема територија, која се протежала во Романија, а дури и во Италија имала епархии итн. Во 1557 г. била обновена СПЦ и територијата на Охридската архиепископија повторно била намалена. Кон крајот XVI век, односно од 1530 г. таа управувала со 33 епархии, кои биле огромни. При крајот на XVI век таа имала само 18 епархии, а на почетокот на XVII век 17, односно некаде се среќава дека биле 14 епархии. И таква состојба ја следи сè до забраната на нејзината дејност - 1767 година", опишува Белчовски, кој се осврна и на настојувањата за нејзина обнова.

Паралелно со ослободителните војни на македонскиот народ, особено во седумдесеттите години од создавањето на Бугарската егзархија, тие обиди биле преголеми.

"Осумнаесеттиот век е поврзан со Кресненското востание, а да не зборуваме за 1890/91 г., за настојувањата на Теодосиј, или за времето на Балканските војни, на Првата светска војна итн. Никулците на МПЦ се од поново време. Тие се удрени во 1943 г., но во периодот 1946-1956 г. нема епархии. За него е карактеристично дека свештеничко Собрание од 1946 г. донело одлука со која се констатира дека треба да се укинат епархиите бидејќи нема епископи. Во секој македонски град или село, од страна на духовните одбори биле формирани епархиски управи, кои ги надгледувал Иницијативниот одбор. Тоа траело цела деценија, кога во 1956 г. се насетувало дека со помош на српскиот патријарх Викентие ќе се решило македонското црковно прашање. Епархиите повторно биле формирани во 1956 г., а две години подоцна, во 1958 г. била формирана Македонската православна црква, која сега доживува да добие Карта со епархиите од наше време: Скопска, Дебарско-кичевска, Преспанско-пелагониска, Повардарска, Брегалничка, Струмичка, Полошко-кумановска, како и епархиите во странство Американско-канадската, Европската, Австралиско-новозеландската, со кои раководат 11 архијереји".

"Општогеографската основа е претставена со неопходните математички и географски елементи. Математичките елементи се презентирани со соодветна картографска проекција, со соодветен размер и рамка на Картата, кои укажуваат на локации итн. Географските елементи се презентирани во редуцирана форма, во согласност со размерот и намената на Картата, така што е опфатен и релјефот, кој е прикажан со метод на сенки и висински точки, што е еден од најсоодветните методи за ваков вид картографско прикажување. Тематската содржина ја сочинуваат границите на епархиите на МПЦ, потоа знаците и симболите за локациите на црквите и на манастирите", истакнува Маркоски.